

Dr. KÉKES KATALIN

A géniuszság kötelez. Liszt Ferenc a zeneszerző géniusz

Magyar géniuszok sorozat

Génie oblige! Liszt Ferenc jelmondata volt. A legnagyobb természeti kincs az emberi tehetség. A kivételes szellemi képesség négy veleszületett adottságon nyugszik.

Liszt Ferenc felismerte kivételes talentumát. Az általános értelmi adottság megnyilvánulása, amit a hétköznapi nyelvben okosság-nak nevezünk Liszt Ferencnél biztosan meghaladta az átlagost. Öt elemi osztályt végzett ugyan, és ezért műveletlennek érezte magát. Később önszántából nagy erőfeszítéseket tett a hiányosságok pótlására, főleg Párizsban. Idős korában nemcsak műveltsége, hanem bölcsessége is feltűnést keltett. A speciális adottságokat tekintve, amely szintén a géniuszság egyik feltétele: ez a kivételes zenei adottság volt. Liszt Ferenc ezt a tehetségét, kivételes képességgé, talentummá fejlesztette. Az egészen kivételes talentumokat nevezhetjük talentumoknak. Liszt Ferenc zenei géniuszságát abszolút hallása, kiváló zenei emlékezet, improvizációs készsége, és kreativitása adta. A kreativitás a mesterségbeli tudás megszerzése után képes eredeti, addig nem ismert műveket alkotni. Liszt Ferencben megvolt a kreativitás, bizonyítja, hogy megteremtette a szimfonikus zenét, megújította az egyházi muzsikát, megteremtette a szóló koncert intézményét. Megalapította, a Budapesti Zeneakadémiát 1875-ben. Liszt Ferenc kreativitásában megtalálható a kreativitás más karakteri jellemzője is: túlérzékenység, és túlzott kritikai érzék. Elsősorban önmagával volt kritikus. Hordozta a géniuszok szokatlan viselkedési módját is, gondoljunk viharos szerelmi életére, majd papi elhivatottságára. A motiváció, amely szintén a géniuszság egyik kritériuma, az a komplett adottság, amely belső energia-ként képessé teszi az embereket adottságaik

valóra váltására. Kora gyermekkorában ráeszmélt zenei tehetségére és ettől kezdve nem a gyermekek szokásos életét élte, mindent zenei képzésének rendelt alá.

A veleszületett adottságok képessé válásának mértéke, a külső tényezőktől függ: családi hatások, iskoláztatás, kortársak és társadalmi hatások. Apja zenei képessége fontos szerepet játszott fia kivételes tehetségének felismerésében, a megfelelő tanárok megtalálásában. Liszt Ferenc öt elemi osztályt végzett el, iskola-szerű oktatását 11 éves korában befejezték. Ezután Bécsben másfél évig zenei képzést kapott, majd Párizsban magánórákat vett. Mindent megtett önképzése érdekében, kora egyik legműveltebb zenésze lett. Kortársaitól sokat tanult, de nem közvetlenül, nem volt tanítványuk. Később Liszt Ferencnek 400 növendéke volt, Wagner Richárd legfőbb támogatója lett, tisztában volt Wagner emberi gyengeségeivel, de a XIX. század legnagyobb zeneszerzőjének tartotta.

A képességeinek kibontakozását pozitív társadalmi megítélése segítette elő. Ezt jó külleme, virtuóz zongorajátéka alapozta meg. Ő volt az első hangszeres muzsikuskus, aki, egyedül mert vállalkozni koncertek adására.

Tudatosan ápolta társasági kapcsolatait. Életében mintegy 10.000 levelet írt.

Fiatal korában jóképű hódító férfi volt. Hosszú és keskeny keze, hosszú ujjai voltak. Az ujjak közötti bőrredők szinte hiányoztak, így jobban tudta terpeszteni, tíz hang átfogására is képessé vált. Ezen felül gyűrűs ujjja hosszabb volt az átlagosnál, így szokatlan ujjrendeket alkalmazhatott. Ujjbegyei laposak voltak, így nagyobb felületen érintkeztek a

billentyűkkel. Ezek az anatómiai jellegzetes-ségek, veleszületett adottságok voltak, melyet a sok gyakorlás tovább fejleszthetett. Liszt Ferenc valóban zongoristának született. Egy korabeli karikatúra zongora-kentaurként (félíg ember, félíg zongora) ábrázolta. Neki is nagyon tetszettek ezek a rajzok

Kuki Gabriella rajza Dr. Kékes Katalin elképzelése alapján

Dohányzott, cigarettázott, pipázott, később szivarozott. Túlhajszolt életmódjának feszültségét alkoholos italokkal csillapította. Részegnek sohasem látták! Kártyázni is szenvedélyesen szeretett, szeretőinek többsége grófnők, hercegnők voltak.

Extrovertált személyiség volt. Liszt Ferenc zongoraművész géniuszságát nemcsak kivételes zenei talentumának, hanem különleges intellektusának is köszönhető. A pódiumra nem felment, hanem felugrott, majd levette és földre dobta glaszé kesztyűjét, meghajolt, majd minden bevezetés nélkül elkezdte mágikus zongorázását. Közönségsikerét Heine lisztomániának nevezte. Sohasem játszotta saját műveit, a hallgatóságát alkalmatlannak találta, hogy megértsék a műveit, illetve tisztában volt a hallgatóság elvárásával. 36 éves koráig koncert bevételekből tartotta el magát, édesanyját, gyermekeit. Ezért alkalmazkodott

a közönség igényeihez. A koncerthajszka nem elégítette ki, fárasztotta.

A géniuszokra jellemző túlérzékenység, és szélsőséges kedély alól Liszt Ferenc sem volt mentes. Visszaemlékezve apja törekvéseire, hogy belőle pénzt csináló művészt faragjon, ezt írta: „a csodagyerek dicső és megszegyenítő bélyegével tisztelt meg.” Már akkor korai mélabú nehezedett rá. 16 évesen elhatározta, hogy felhagy a művészettel és pap akar lenni. Ezt apja nem engedte, de atyja halála után, ez a vágya el is enyészett.

Liszt Ferenc mániás, depressziós kedélyállapotú volt, azonban nem érte el a betegségküszöböt. A mániás fázist jelzik a túlhajszolt koncertkörútjai. 1839 és 1847 között több mint 1000 koncertet adott. Depresszióját levelei mutatják. 1857-ben például azt írta: „emészttem magam. Egész lelkem levertség, és a napjaim változatlan megtörtségben telnek.” Ez a művészetére, ugyanakkor jótékony hatású is volt, „mélységes szomorúságot hordok szívemben, melynek időnként egy hangban kell megnyilvánulnia. „

Liszt Ferenc személyiségének további két jellemvonása a mély vallásosság, és a hírhedten sok szerelmi kapcsolata.

A vallásosság neveltetéséből fakadt, apja is pap akart lenni, illetve hitvallása szerint a művészet amolyan második vallás, mivel a művészet küldetése, jobba eredményesebbé tenni, vigasztalni az Embert, áldani és dicsőíteni az Istent.” Wittgenstein hercegnővel meghiúsult házassága után, remete életet kívánt élni, a Vatikánba költözött, 1865-ben fekete papi ruhát öltött, mint laikus ferences testvér.

„Életem nem volt más, mint hosszas szerelmi tévelygés.” Fontos volt számára, hogy szeressék szélsőséges kedélyének egyik gyógymódja a szerelem lehetett.

Karakterének egyik fő vonása, hogy JÓ ember volt. Tanítványait ingyen tanította, jó-

tékonysági koncerteket adott, kortársait, anyagilag is támogatta. A bonni Beethoven-szobor felállításához jelentős összeggel járult hozzá.

Liszt Ferenc magyarsága

Édesapja magyar volt, édesanyja osztrák. Magyarnek vallotta magát, noha nem tudott magyarul. „a magyar nyelvnek sajnálatos nem tudásától eltekintve, én születésemtől síromig szívemben és gondolataimban magyar maradtok.” Anyanyelve német volt, öreg korában viszont magyarul kezdett tanulni. Magyarságát, a pesti árvíz ébresztette fel, nyolc jótékonyági hangversenye révén, 25.000 Ft-ot gyűjtött össze és adományozott az árvízkarok enyhítésére.

Ezután Pesten lakást rendezett be magának. Fia, Dániel azzal akart apjának örömet szerezni, hogy magyarul tanult Vörösmarty verseket. Gyermekai magyarok lettek, utazásai során magyar útlevelet használt. Élete utolsó éveiben az év elejét Magyarországon, a nyarat Weimarban, a telet Rómában töltötte.

1881-ben szülőházán Doborjában márványtáblát helyeztek el, magyar szöveggel: Itt született Liszt Ferenc 1811. október 22-én. Ezen Liszt Ferenc is jelen volt.

Bayreuth-ban halt meg 1886. július 31-én. Lánya és unokája végigkísérték utolsó óráit.

Számunkra szomorú érthetlenség, hogy ravatalánál, a fejéhez Wagner mellszobrát tette Cosima lánya. (Cosima lánya, apja halálát Wagner-kultusz részévé tette.)

Liszt Ferenc korának leghíresebb magyarja volt. Híre neve napjainkig nem halványult. Ez zenei zsenialitásának köszönhető.

Érdekesség, hogy Liszt Ferenc 3 gyermeke közül Blandine és Cosima zenei tehetségét értékelték, zongoraművészek készült. Cosima első férje von Bülow. második férje Richard Wagner, az ő Siegfried fiukból karmester, fiú unokáiból neves zenei rendezők, két fiú dédunokáiból elismert muzsikusok lettek. 3 lánya a bayreuthi játékokon rendezők lettek.

Dr. VÉGH TIBOR

Pál apostol képének felirata a magyar Szent Koronán

Pál apostolnak a magyar Szent Koronán levő latin feliratos képén az „u” hangot kétféle betű jelzi: V és U.(PAVLUS/

A rómaiak ugyan jelölték az „u” hangot kétféle betűvel is, de nem ugyanazon a feliraton belül, és különösen nem egyetlen szóban. A Szent Koronán semmi sem véletlenül van úgy, ahogy van. A méretek, az arányok, a forma, az elhelyezés nem önkényes, nem pusztán valamiféle esztétikai szempontot követ, nem egyéni ízlésből fakadóan van kialakítva, hanem alkalmazkodik a Kozmosz törvé-

nyeihez, és a Mindenség rendjének parancsához. Ezt mára már több kutató is felismerte és bizonyította.

Az a sejtésem, hogy Pál apostol nevében a kétféle „u” világos utalás Saul életének két szakaszára, vagyis ahogy a keresztényüldözésből apostollá emelkedett. És bár lehet, hogy alaptalan feltételezés, de gondolhatunk arra is, hogy ebből a kettősségből esetleg következtethetünk a Szent Korona készítési idejére és talán helyére is. A keleti kereszténység szláv-görög népei ugyanis meghagyták a „v”